

curriculum of the elementary school, the acquisition of new ideas about the characteristics of the researcher's activities. In the third class, the complexity of research tasks increases. Students continue to get acquainted with the theory of research, outline the tasks of the study, its structure, research methods. In the fourth year of study, research work goes to a new level, becoming more analytical. As a result, students can independently carry out research work on the chosen theme, using different ways to find information and research methods, select the necessary material, and formalize the results of the finished project in the form of presentations and independently to represent it.

Originality. *The scientific novelty of the research results obtained is that: methodical methods of pedagogical influence have been developed, which promote the gradual formation of research skills of elementary school students.*

Conclusion. *One way of transforming students from an object to a subject of educational activity is to organize its participation in research activities. Research activity is a specially organized, cognitive creative activity of students, which in its structure corresponds to the scientific activity characterized by purposefulness, activity, objectivity, motivation and consciousness, the result of which is the formation of cognitive motives, research skills, subjectively new methods for students for gaining knowledge. Such an approach creates the basis for further student development, the possibility of forming the interests and skills of research in the upper classes.*

Key words: *educational-research activity; cognitive independence; research competencies; stages of educational-research activity; educational-research skills; methodical approach; elementary school; natural science.*

*Одержано редакцією 09.01.2018
Прийнято до публікації 15.01.2018*

УДК 37 (09) (045)

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
Україна
e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ПЕРВИННУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МАЛОЇ ДИТИНИ

Анотація. *На основі аналізу етнографічних джерел XIX – початку XX століття розкрито вплив суб'єктів соціалізації на процес дорослішання та первинну соціалізацію малої дитини (до семи років). Установлено, що процес первинної соціалізації, за народними уявленнями, був важливим періодом щодо прилучення новонародженої дитини до мікросоціуму, формування в неї необхідних культурних ознак, а також символічного програмування гендерних ролей та ідентичностей. Виявлено, що поруч із природними соціалізаторами – матір'ю та батьком, бабусею та дідусем можна виділити групу одноліток і представників громади.*

Ключові слова: *східнослов'янські народи; первинна соціалізація; суб'єкти соціалізації; мала дитина; виховання; народна педагогіка; етнографія дитинства; громада.*

Постановка проблеми. *Зміни, які відбуваються в українському суспільстві, у суспільній свідомості громадян за умов подальшої національно-культурної розбудови України, стимулюють інтерес до осмислення народно-педагогічних традицій нашого народу, застосування їх у сучасній освітній практиці.*

Розв'язання важливої соціальної проблеми перетворення суспільства і духовного відродження неможливо без урахування спадку минулих епох. Звернення до історичного минулого народу, духовних ідеалів і цінностей, реалізація їх у сучасних умовах є основними тенденціями в галузі виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та визначення невіршених раніше частин загальної проблеми. За свою багатовікову історію східнослов'янський народ нагромадив величезну кількість надзвичайно цінних знань про дітей та їхнє виховання. Однак науковці звернули на них увагу порівняно недавно, наприкінці XIX – початку XX століття. З-поміж українських істориків педагогіки, спеціальним об'єктом дослідження яких було виховання дітей східних слов'ян, слід виокремити С. Бабишина та Є. Сявакко [1; 2]. Починаючи з кінця 90-х років XX століття, у деяких підручниках з історії педагогіки звертається увага на історію виховання східнослов'янських народів. Серед таких наукових публікацій слід назвати підручник О. Любара, М. Стельмаховича, Д. Федоренка «Історія української педагогіки» (1999) [3].

Серед праць у галузі дитинознавства, а саме – висвітлення його етнопедагогічних та етнопсихологічних аспектів – слід зазначити наукові розвідки Н. Побірченко «Пора дитинства в етнографічній спадщині членів українських громад (друга половина XIX – початок XX ст.)» [4]. Досліджуючи народну педагогіку як етноформуючий чинник, значну увагу приділяє дитині в етнопедагогічних традиціях українського народу кінця XIX – початку XX століття Н. Жмуд [5].

Окремі питання виховання дітей у східних слов'ян розглядалися й у дисертаціях, серед яких слід назвати дослідження В. Скутіної «Традиції українського народу природоохоронного виховання і їх використання в сучасній школі» [6], де окремий параграф присвячено вивченню природоохоронних традицій східних слов'ян. У докторській дисертації О. Квас «Розвиток ідей дитиноцентризму в педагогічній теорії та практиці (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст.)» [7] акцентується увага на значенні етнографічних досліджень для вивчення етнопедагогіки. У докторській дисертації О. Радул «Виховання дітей в процесі життєдіяльності давніх східних слов'ян VI – XIII ст. (у пам'ятках і текстах)» [8], на підставі аналізу археологічних, етнографічних, фольклорних джерел аналізуються особливості виховання дітей давніх східних слов'ян на різних вікових етапах їхнього життя.

Визначення невіршених раніше частин загальної проблеми. Водночас, у вітчизняній історико-педагогічній науці існує необхідність вивчення питання виховання та соціалізації малих дітей як початкової ланки у статеві-віковій структурі східнослов'янського народу, що є ключовим для розуміння механізмів функціонування східнослов'янської педагогічної культури загалом.

Мета статті – на основі етнографічних джерел XIX – початку XX століття виявити особливості первинної соціалізації малих дітей (від народження до семи років), як початкової ланки у статеві-віковій структурі східнослов'янського народу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для східнослов'янської родини притаманний культ батьківського авторитету. Батько посідав належне місце в процесі соціалізації та виховання дітей. Насамперед, його роль виявлялася в залученні дитини до світу через участь в ім'янареченні, хрещенні. Більш активні контакти батька з дітьми розпочиналися, коли маляті виповнювалося 2 роки і навіть пізніше. За словами М. Дерлиці, «дітей колискових пестить жіноцтво та старші діти; мужеська же челядь, а навіть отець, держиться осторонь» [9, с. 127].

Про неготовність батька до виховання та догляду за своєю дитиною в перші роки її життя промовисто свідчить сюжет, що пов'язаний із наріканням на свою долю вдівця, котрий залишився наодинці з малими дітьми: «Кажуть, що вдова сирота! Ні! Удівець сирота! Що я з оцею кашею», – показав поглядом на дітей – робитиму?! Як би

я жінка, купив би за гріш три пшониці, кинув би на окріп та й сам з'їв би і дітей нагодував би, щоб з голоду не повмирали, а то що я робитиму? Я-ж не заглядав ніколи у піч, до сокири я майстер, а до сього, що я робитиму? А оте пискля? Повинне з голоду умерти? Що воно винне?» [10, с. 60].

Згідно з етнографічними дослідженнями, становище батька в сім'ї, його права і функції, віддаленість від дітей і домашніх дрібних клопотів створювали в очах дитини навколо батька «ореол величі» [11, с. 13, 16]. Незважаючи на вагомий авторитет батька, не можна стверджувати його абсолютизму. Народна педагогіка визначала специфічні норми поведінки, коло обов'язків і прав матері стосовно власних дітей, що підтверджується прислів'ями і приказками, зібраними етнографами XIX – початку XX століття: «Умієш родить – умій і навчить», «Не та мати, що вродить, а та, що до розуму доводить» [12, с. 131].

Батьки зобов'язані були дітей «годувати» і «вчити». Термін «вчити» – єдиний, який ми зустрічаємо у фольклорі на позначення всіх сторін та аспектів процесу соціалізації: «Гни бука, поки молодий, учи сина, поки малий», «Учи сина, як годуєш, бо вже тоді не навчиш, як тебе годуватиме» [12, с. 234]. Очевидно, у східнослов'янській народній педагогіці термін «учити» має до певної міри універсальне значення – у сенсі «учити жити». Йдеться, насамперед, про передачу дитині всієї сукупності життєвого досвіду, умінь, знань, що ними володіють батько і мати.

В уявленнях українців, росіян, білорусів «материнська школа» виглядала доволі простою: «Спочатку – коби здорове, потім – зроби те і те, потім – треба так» [13, с. 13].

Досліджуючи проблему взаємин матері й дитини у східних слов'ян, доцільно скористатися результатами студій з етнографії дитинства, оскільки деякі їх висновки видаються вельми корисними в контексті даного дослідження: по-перше, у спільнотах із високим рівнем соціальної складності (землероби і скотарі) частка суто материнського догляду за малими дітьми доволі низька, тобто мати часто є не єдиним чи не головним агентом соціалізації; по-друге, оцінювання соціальної значущості дитини і цінності її життя перебуває у прямій залежності від можливості застосування дитячої праці у господарській діяльності групи [14, с. 9–50].

Такий підхід дає нам можливість по-новому побачити і осягнути деякі аспекти східнослов'янської етнопедагогіки, зокрема щодо ступеня залученості матері у процесі соціалізації. Як слушно зазначала Н. Заглада: «Перший період дитячого життя «дитина матері з рук не виходить», то значить, що вона перебуває під опікою матері (живе під її доглядом)» [15, с. 73, 16]. Саме в цей період найбільше значення у вихованні дитини відіграє мати, через яку їй транслиуються перші культурні цінності свого народу, коли «найбільше коло дитини ходить сама мати, це перша і найсправніша нянька» [10, с. 8]. У цьому процесі їй допомагають також «її мати, а то і старші діти» [10, с. 9]. Однак, попри задіяність інших членів сім'ї – родини чи громади в перших так би мовити актах культурної трансмісії, основне виховне значення на цьому етапі має все ж таки мати-годувальниця, яка «миє, купає, сповиває, колише, годує, утішається, доглядає; навіть коли вже дитина підбільшає, то все-таки несуть її до матері, щоб забавила» [10, с. 9].

Дослідники, що вивчали традиційні форми виховання дітей схильні були наголошувати винятковість ролі матері у процесі соціалізації дитини (порівнюючи її, як правило, з роллю в ньому батька) і певною мірою ідеалізувати взаємини матері й дитини в повсякденному житті, посилаючись, здебільшого, на абсолютне переважання характерних мотивів у фольклорі.

Спробуємо глянути на участь матері у процесі соціалізації дитини з іншої сторони, порівнюючи обсяг того часу, який вона повністю присвячувала дітям, із часом, що витрачений на виконання інших її обов'язків (господарських, побутових). Аналіз етнографічного матеріалу дає відомості й про те, що час, відведений жінкою упродовж дня для безпосереднього контакту і догляду за дитиною, був порівняно

малим. Як свідчать етнографічні дані, уже через кілька днів після народження дитина переставала бути головним об'єктом уваги матері, більшість часу якої поглинало виконання інших обов'язків, від яких залежав добробут усієї сім'ї: «Вродить дитину, искупає, запів'є си и пишла сапати», «іздодить дитину на жнивах, ізяже, положе під копою, а сама далі в'яже» [16, арк. 5]. Загалом же няньчилися з дитиною недовго, як писав О. Малинка, до 2–3 років [17, с. 256]. За дослідженнями Т. Бернштам, догляд за малими дітьми покладался на старших сестер з 4–5 років [18, с. 122].

Основними засобами виховання та соціалізації дитини на цьому періоді життя були спілкування матері з дитиною і колискова пісня. Про те, що дитину від самого народження сприймали як майбутнього працівника, свідчать не лише особливі символічні дії в ході родильної обрядовості, але й мотиви колискових пісень, як наприклад:

Ой люля-люля, дитиночко малая,
Ой куда я йтиму, то тебе не покину,
Куда я йтиму, буду з собою брати –
За рочок, за два буду служейку мати.
За рочок, за два, за років чотири
Може б мої рученьки опочили [19, арк. 31].

Догляд за малюками у східнослов'янських сім'ях часто доручали старшим дітям, які ставали няньками своїх молодших братиків і сестричок уже з 3-4 років або ж бабусям-дідусям. При цьому керувалися практичними міркуваннями: застосовувати слабшу робочу силу (підлітків) для догляду за немовлятами, тим самим не відволікати молодь від господарських робіт.

Активну участь у процесі соціалізації та енкультурації дитини, насамперед, у передачі значної частини етнокультурної інформації світоглядного плану (казок, легенд, народних пісень, норм моралі та поведінки), відігравали бабусі й дідуся. У спостереженнях дослідників минулого відзначено, що вони «у сім'ях, зазвичай, сокотять дім і онуків, і тихенько готуються до блаженної кончини» [20, с.102].

Найстарше покоління виступало, передусім, агентами «непрямої» (від дорослих до дітей) трансмісії згаданих етнокультурних цінностей, наприклад, колядок: «старі бабусі «скубли» вовну чи «дерли» пір'я й вечорами навчали дітей колядувати...» [21, с.18].

Починаючи з трьох років, дитина все більше, за словами З. Кузелі, починала «обертатися» у колі старших дітей. [10, с. 82]. Саме з трьох років мати намагається віддати свою дитину до дитячого гурту, «щоб гляділи коло себе первачка, бо треба, щоб воно в гурті росло» [10, с. 51]. Це, у свою чергу, свідчило про те, що до процесу соціалізації з цього часу активно долучалася група дітей – так званих компаньйонів, у середовищі яких усе більше стала перебувати дитина. Ця категорія соціалізаторів забезпечувала, насамперед, горизонтальну культурну трансмісію, тобто освоєння дитиною соціального досвіду і традицій культури у спілкуванні зі своїми однолітками.

Специфічність принципів функціонування традиційних суспільств полягало в тому, що соціалізація дитини не могла пройти також повз увагу громади.

Громада мала різні соціальні функції, чи не найосновнішою з них була виховна і соціалізаційна, мета яких, насамперед, полягала у збереженні й переданні традицій наступним поколінням. Матеріали, що зібрані Марком Грушевським на південній Київщині, свідчать, що «спершу за ними (дітьми) слідять, коли почне вміть сміятися, в язики держать, гулять сидіть, руки давать, лазить, зуби ставить, дибки ставать і потім уже ходить. Цим цікавляться і сусіди, не тільки свої. Хто б не прийшов, питає, глядячи на дитину: «А вже сміється?», «А вже дибки стає?» [10, с.28].

Усеохоплювальним засобом реалізації громадою виховної та соціалізуючої функцій була громадська думка. Достатньо згадати про ту роль односельчан, котру

вони відігравали, здійснюючи так би мовити «ритуальне кодування» долі новонародженого ще під час обряду «похрестин», що у вербальній формі могло бути виражене в такий спосіб: «Дай же Боже! Щоб дитина була бачуща, видюща, памятуща, швидка, прудка, робоча и ооча, повновида, вродлива, и швецъ и кравецъ и чоботарь (если мальчик), и помитуха и помазуха и швачка и прачка и пряха (если девочка), щоб куди йшло, то й найшло. Иной гость прибавит девочке: щоб вона и до плуга и до рала за хлопцями боса драла» [17, с. 255].

У ролі посередників, медіаторів громади у процесі соціалізації новонародженої дитини на початковому етапі її життя виступали також куми. На інститут кумівства була покладена громадою відповідальність за подальшу соціалізацію дитини. Відносно хрещених батьків, то, на думку дослідниці Т. Лістової, вони «виконували подвійну роль: релігійно-магічну (зрікаючись за похресника від диявола, віддавали його під захист християнських святих) і соціальну (прилучали похресника до соціальної спільноти)» [22, с. 37]. У випадках, якщо з батьками траплялося нещастя, хрещені батько і мати повинні були допомагати дитині протягом усього життя, вони при необхідності ставали її опікунами або ж усиновлювали. Це було вкрай важливо саме на тому етапі соціалізації, коли дитина тільки-но починала включатися в систему соціальних зв'язків і культурного життя, засвоювала перші моделі поведінки.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, початковий етап соціалізації людини в східнослов'янській педагогіці тривав від народження до 7-річного віку і був важливим періодом щодо прилучення новонародженої дитини до мікросоціуму, формування в неї необхідних культурних ознак, а також символічного програмування гендерних ролей та ідентичностей. Поруч із природними соціалізаторами – матір'ю й батьком, бабусею і дідусем можна виділити групу одноліток, а також кумів, котрі забезпечували нормальний перебіг процесів культурної трансмісії та соціальної інкорпорації всередині локальної спільноти.

Перспективою подальших розвідок є проблема переосмислення досвіду традиційних етнопедагогічних принципів, що характерні для педагогіки східнослов'янських народів, виходячи з сучасних підходів до розгляду цих питань.

Список використаних джерел

1. Бабишин С. Школа та освіта Давньої Русі IX – I пол. XIII ст. / С. Бабишин. – Київ : Вища школа, 1973. – 87 с.
2. Сявавко Є. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку / Є. Сявавко. – Київ : Наукова думка, 1974. – 151 с.
3. Любар О. О. Історія української педагогіки: [навч. посібник] / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко; за ред. М. Г. Стельмаховича. – Київ : ІЗМН МО України, 1999. – 357 с.
4. Побірченко Н. С. Пора дитинства в етнографічній спадщині членів українських громад (друга половина XIX – початок XX ст.) / Н. С. Побірченко. – Київ : Науковий світ, 2000. – 199 с.
5. Жмуд Н. В. Дитина як архетип етнічної культури українців / Н. В. Жмуд // Наук. зап. Вінниць. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2008. – Вип. 13. – С. 297–302.
6. Скутіна В. М. Традиції українського народу природоохоронного виховання і їх використання в сучасній школі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Валентина Миколаївна Скутіна. – Київ, 1994. – 189 с.
7. Квас О. В. Розвиток ідей дитиноцентризму в педагогічній теорії та практиці (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст. : дисертація ... доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. В. Квас. – Дрогобич, 2012. – 465 с.
8. Радул О. С. Виховання дітей в процесі життєдіяльності давніх східних слов'ян VI–XIII ст. (у пам'ятках і текстах) : дисертація ... доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. С. Радул. – Кіровоград, 2014. – 475 с.
9. Дерлица М. Селянські діти / М. Дерлица // Етнографічний збірник / ред. І. Франко. – Т. V. – Львів : Наукова т-во ім. Шевченка, 1898. – С. 123–207.
10. Грушевський Мр. Дитина в звичаях та віруваннях українського народу. Матеріали з полудневої Київщини. Обробив З. Кузеля / Мр. Грушевський. – Львів, 1906. – Т. VIII. – 220 с.
11. Некрылова А. Ф. Роль отца в традиционной народной педагогике / А. Ф. Некрылова, В. В. Головин // Мир детства и традиционная культура : [сб. научных трудов и материалов / сост. С. Г. Айвазян]. – Москва : Гос. респ. центр русского фольклора, 1994. – 192 с.

12. Прислів'я та приказки : Людина. Родине життя. Риси характеру / упоряд., вступ. ст. та комент. М. М. Пазяк. – Київ, 1990. – 522 с.
13. Мазюга М. А. Сімейний побут / М. А. Мазюга, Є. І. Сявавко // Гуцульщина : Історико-етнографічне дослідження. – Київ, 1987. – 218 с.
14. Кон И. С. Этнография детства. Историкографический очерк. Этнография детства. Традиционные формы воспитания детей и подростков у народов Восточной и Юго-Восточной Азии / отв. ред. И. С. Кон. – Москва : Наука, 1983. – 324 с.
15. Заглада Н. Побут селянської дитини. Матеріали до монографії с. Старосілля. Матеріали до етнології / Н. Заглада. – Т. 1. – Київ : Держтрест «Київ-Друк», 1929. – 260 с.
16. Етнографічні матеріали з Бойківщини (Великобerezнянський та Воливецький р-ни Закарпатської обл.). Записала у серпні 1995р. О. Кісь // Архів ІН НАНУ. – Ф. 1. – Оп. 2. – Од. зб. 418. – 61 арк.
17. Мальнка А. Родины и крестыны (Материал собран в м. Мрине, Нежинского уезда) / А. Мальнка // Киевская Старина, 1898. – № 5. – С. 254–286
18. Бернштам Т. А. Молодежь в обрядовой жизни русской общины XIX – начала XX в. Половозрастной аспект традиционной культуры / Т. А. Бернштам. – Львів : Наука, 1988. – 278 с.
19. Етнографічні та фольклорні матеріали з Полтавщини, записані студентами Пирятинського педтехнікуму у 1925-1927 рр. // Відділ рукописів ІМФЕ ім. Рильського НАНУ. – Ф. 1. – Оп. 7. – Од. зб. 790. – 167 арк.
20. Домашний быт русского крестьянина // Листок. Духовно-литературный журнал. – 1889. – № 9. – С. 102.
21. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні / С. Килимник. – Київ, 1994. – Кн. 1. – 286 с.
22. Листова Т. А. Кумовья и кумовство в русской деревне / Т. А. Листова // СЭ. – 1991. – № 2. – С. 35–41.

References

1. Babyshyn, S. (1973). *School and Education of Ancient Rus of the 9th - 1st half of 13th century*. Kyiv: Higher school (in Ukr.)
2. Siavavko, Ye. (1974). *Ukrainian ethnopedagogy in its historical development*. Kyiv: Scientific thought (in Ukr.)
3. Liubar, O. O. (1999). *History of Ukrainian Pedagogy*. Kyiv: IZMN MO (in Ukr.)
4. Pobirchenko, N. S. (2000). *The period of childhood in the ethnographic heritage of members of Ukrainian communities (second half of the nineteenth and early twentieth century's)*. Kyiv: Scientific world (in Ukr.)
5. Zhmud, N. V. (2008). The child is an archetype of ethnic culture of Ukrainians. *Dytyna yak arkhetyp etnichnoi kultury ukrainsiv (Science zap Vinnitsa state ped Un-t them. M. Kotsyubinsky)*, 13, 297–302 (in Ukr.)
6. Skutina, V. M. (1994). *Traditions of the Ukrainian people of environmental education and their use in the modern school: dis ...* Candidate ped. Sciences: 13.00.01. Kyiv (in Ukr.)
7. Kvas, O. V. (2012) Development of the ideas of child-centeredness in pedagogical theory and practice (second half of the nineteenth century – the first half of the twentieth century): dis ... Doctor ped. Sciences: 13.00.01. Drohobich (in Ukr.)
8. Radul, O. S. (2014). *The upbringing of children in the process of vital activity of the ancient Eastern Slavs of the 6-13 centuries (in monuments and texts): dis. ...* Doctor ped. Sciences: 13.00.01. Kirovograd (in Ukr.)
9. Derlytsia, M. (1898). *Ethnographic collection*, V, 123–207. Lviv (in Ukr.)
10. Hrushevskiy, Mr. (1906). *A child in the customs and beliefs of the Ukrainian people*. Materials from the southwest of Kiev region. VIII, 220. Lviv (in Ukr.)
11. Nekrylova, A. F. (1994). *The role of the father in traditional folk pedagogy*. Moscow (in Russ.)
12. *Proverbs and sayings: Human'. Home life. Traits.* (1990). (in Ukr.)
13. Maziuta, M. A., & Siavavko, Ye. I. (1987). *Family life*. Kyiv: (in Ukr.)
14. Kon, I. S. (1983). *Ethnography of childhood*. Historiographical essay. Ethnography of childhood. Traditional forms of education of children and adolescents from the peoples of Eastern and Southeast Asia. Moscow: Nauka (in Russ.)
15. Zahlada, N. (1929). *The life of a peasant child*. Materials to the monograph of. Starosillya. Kyiv (in Ukr.)
16. *Ethnographic materials from the Boykivshchyna*. Etnohrafichni materialy z Boikivshchyny (Velykobereznianskyi ta Volivetskyi r-ny Zakarpatskoi obl. Arkhiv IN NANU), 1, 2, 418, 61 (in Ukr.)
17. Malynka, A. (1898). *Birth and Christening* (The material was assembled in the city of Mryne, Nezhinsky district). (Kievskaya Starina), 5, 254–286 (in Ukr.)
18. Bernshtam, T. A. (1998). *Youth in the ceremonial life of the Russian community of the nineteenth and early twentieth century's*. Gender and age aspect of traditional culture. Lviv: Nauka (in Ukr.)
19. *Ethnographic and folklore materials from Poltava region, recorded by students of Pyriatyn Pedtechnical University in 1925-1927*, 1, 7, 790, 167 (in Ukr.)
20. The domestic life of the Russian peasant. (1889). (*Listok. Dukhovno-literaturnyy zhurnal*), 9, 102 (in Ukr.)
21. Kylymnyk, S. (1994). *Ukrainian year in folk customs in historical light*, 1, 286 (in Ukr.)
22. Listova, T. A. (1991). *Godparents and nepotism in the Russian village*, 2, 35–41 (in Russ.)

Abstract. *OKOLNYCHA Tetiana Volodimirovna. Influence of the family on the primary socialization of the East Slavic small child.*

Introduction. *In the national historical-pedagogical science today there is no unified conceptual apparatus concerning the socialization of small children, beyond the attention of the historians of pedagogy also remains the use of the system of magical custom-ritual practices in the upbringing of the infant child.*

Purpose. *Based on the ethnographic sources of the 19th and early 20th centuries, the peculiarities of the primary socialization of small children (from birth to seven years) as the starting point in the gender-age structure of the Eastern Slavic people have been identified.*

Results. *It has been researched that in the process of primary socialization the father and mother played a major role. The main means of upbringing and socialization of the child during this period of life were communication between mother and child and a lullaby song. Caring for kids in Eastern Slavic families was often entrusted to elder children, or grandparents. Since the age of three, a group of children has been actively involved in the process of socialization. The specificity of the principles of the functioning of traditional societies was that the socialization of the child could not pass as well the community's attention.*

Originality. *In the article, for the first time the process of socialization of the Eastern-Slavic child has been studied analyzing ethnographic sources of 19th - early 20th centuries.*

Conclusion. *The initial phase of socialization in East Slavic pedagogy lasted from birth to 7 years of age and was an important period on initiation of a newborn baby to microsocium, forming its essential cultural traits and symbolic programming gender roles and identities. Along with natural socializers – mother and father, grandparents one can distinguish a group of peers and godparents who provided the normal flow of processes of cultural transmission and social incorporation within the local community. Further research lies in the issue of rethinking traditional practices of ethnopedagogical principles specific to the pedagogy of Eastern Slavic nations, based on modern approaches to these questions.*

Key words: *East Slavic peoples; primary socialization; subjects of socialization; small child; education; popular pedagogy; ethnography of childhood; community.*

*Одержано редакцією 18.01.2018
Прийнято до публікації 23.01.2018*

УДК 378.046-021.68 (477) «199» (045)

ОПОЛЬСЬКА Алевтина Володимирівна,
старший викладач кафедри менеджменту,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія
Сковороди», Україна
e-mail: opol.av@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ В УКРАЇНІ У КІНЦІ ХХ СТ.

Анотація. *Методичну роботу розглянуто як важливий складник післядипломної педагогічної освіти. Обґрунтовано, що для ефективного реформування освітньої галузі в Україні доцільно звернутися до позитивного вітчизняного досвіду організації методичної роботи педагогічних працівників. Доведено, що в 80-х рр. ХХ ст. організація методичної роботи була зосереджена на оволодінні кожним учителем головних ідей і завдань реформи загальноосвітньої школи, а саме: опануванні новим змістом навчальних планів і програм, підвищенні якості й ефективності уроку, упровадженні передового педагогічного досвіду.*